

FÅGELTÄTT PÅ STÄPPEN

Birdlife Sveriges ungdomskommitté for i österled till ett land med ett fantastisk fågelliv. Azerbajdzjan, stort som Österrike, mellan Svarta havet och Kaspiska havet, bjuder på härlig skådning.

TEXT Emil Lundahl

Vi vaknar av att en man iklädd svart skinnjacka kommer in i rummet och börjar pyssla med vedkaminen. Från de gråa betongväggarna omkring oss hänger sladdar och kablar kors och tvärs genom rummet och i taket dinglar en ensam glödlampa. Det tar en minut eller två att inse var vi befinner oss – nämligen i den lilla bergsbyn Qala Alty, Azerbajdzjan.

Det är fortfarande mörkt när vi samlas runt utebordet där de mycket gästvänliga värdarna dukat fram diverse kakor samt färska granatäpplen. Från en rysk samovar bjuds det på rykande hett te och i fjärran ylar schakaler. Förhoppningarna inför ännu en sträckmorgon på stäppen vid Besh Barmag är höga.

LÄGRET ANORDNADES av BirdLife Sveriges ungdomskommitté i samarbete med AviFauna, med den erfarna och proffsiga reseledaren Tomas Axén Haraldsson i spetsen.

Då lägret främst var riktat till ungdomar valde vi att åka under höstlovet, närmare bestämt den

”Det första vi får uppleva när vi kliver av bussen är hur en yngre och en äldre kejsarörn bråkar i luften...

FOTO: TOMAS AXÉN HARALDSSON

Rykande hett te serveras ur en samovar.

FOTO: IVAN SJÖGREN

Berggransångare, en av flera arter som lockar på liknande sätt, vilket gör artbestämningen svår.

25-30 oktober. Så här pass sent på året har många insektsätare, som sångare, småfalkar och biätare redan passerat. Istället ersätts dessa av stora antal lärkor, trappar med mera samt att man har en ökad chans att få se senhöst/vinterarter som vitvingad lärka, tallsparv och svarthuvad trut.

VI VAR ETT gäng på tio personer, där åtta av oss var mellan 17 och 20 år, som satte oss på flyget till Istanbul och sedan vidare till Baku, Azerbajdzjans huvudstad. Målet med resan var i huvudsak att bevaka sträckket nedanför klippan Besh Barmag. Det är nämligen här det är som smalast mellan Kaukasus berg och Kaspiska havets strand.

Området mellan dessa två barriärer är endast ett par kilometer brett och består i huvudsak av ett stäpplandskap. Fåglar som är på väg från Europa och Asien till sina övervintringskvarter koncentreras därför till denna tydliga flaskhals.

Vår chaufför möter oss vid flygplatsen och kör oss direkt till sträcklokalen allt medan solen går upp. På vägen stannar vi till vid en rastplats för att inhandla lite ätbart inför dagen. Lokalbefolkningen är nyfiken på oss och all vår utrustning och ett par av dem tittar i våra kikare. I gruset omkring oss hoppar oskygga tofslärkor.

Både rastplatsen och själva sträcklokalen är döpt efter klippan Besh Barmag, översatt från azeriska Fem fingrar. Klippan sticker tydligt upp som en upphöjd hand över bergsranden 382 meter över havet. Platsen är helig och ett populärt mål för pilgrimer.

Den sista biten från motorvägen ner till obsplatsen är väldigt skumpig och lerig. Det första vi får uppleva när vi kliver av bussen är hur en yngre och en äldre kejsarörn bråkar i luften för att sedan slå sig ned på stäppen. Snart lokaliseras även en flock småtrappar. Vi går den sista biten ner till en ås varifrån vi har bra koll på sträckket av småfågel samt hyfsat span över Kaspiska havet.

Vädret är lite ruggigt, med regn hängande i luften och en temperatur på omkring tio grader. Detta väder fortsatte under vår tid i Azerbajdzjan, bortsett från en morgon då solen tillfälligt tittade fram.

DE TRE FÖRSTA DAGARNA spenderades här vid Besh Barmag för att kolla sträckkande och rastande fåglar. Sträckket präglades framför allt av lärkor och starar men med många spännande inslag av andra arter.

Höjdpunkter i sträckobservationerna var drygt 16 000 kalenderlärkor (varav 13 000 under en morgon), 500 korttålärkor, 200 000 starar, 1 300 kornsparvar, plogar med ägretthägrar och roständer, enorma flockar med dvärgskarv (största flocken var på drygt 1 000 fåglar), svartvingad vadarsvala, grön biätare med mera. På stäppen mellan åsen och vägen rastade flockar med huvudsakligen kalender-

Ökenstenskvätta.

FOTO: IVAN SJÖGREN

och sånglärkor samt småtrappar. Tre vaktlar stöttes upp.

Nedanför åsen finns fina busk- och sumpmarker strax innanför strandlinjen. När sträckket lugnade sig för dagen lades istället fokus på detta område, som visade sig hysa mycket spännande. Vanliga tättingar i buskmarkerna var cetti- och kaveldunsångare, blåhakar, mindre flugsnappare och gransångare.

De sistnämnda hade vi väldiga besvär med, då de flesta lockade med raka ”iihpande” läten. Antagligen var de flesta av dessa östliga, av rasen *abietinus*, men vi lyckades även plocka ut åtminstone en berggransångare (troligen fler) samt en bra *tristis*-kandidat.

EN AV RESANS höjdpunkter var en vacker hanne av ökenstenskvätta, som Harald Ris hittade nere på stranden – den femte för Azerbajdzjan! Vi lyckades även slå till med ett förstafynd för landet, då Ivan

Sjögren och undertecknad fick höra en rad bekanta lock – tajgasångare! Hela sällskapet fick höra fågeln bra, men trots ett intensivt letande fick vi endast snabba skymtar av den.

SKÅDNINGEN I BUSK- och kärrmarkerna var väldigt rolig och spännande då det gång på gång bjöds på trevliga obsar. Bland dessa kan nämnas vattenpip-lärka, citronärta, småfläckig sumphöna, dvärgbeckasin och rördrom. Att det dessutom fanns hyfsat gott om vitgumpade buskskvättor (de som gick att bestämma till underart var av rasen *hemprichii*) i buskmarkerna gjorde inte saken sämre.

Ett par kilometer norr om sträcklokalen ligger en soptipp som är spännande ur fågelsynpunkt. Hit gick vi den tredje morgonen. Tippen lockar till sig mycket rovfågel och brunglador hängde konstant i luften. På kullarna satt grågamar, gåsgamar, kejsarörnar och en yngre stäppörn.

Kaveldunsångare.

FOTO: EMIL LUNDAHL

”Det alltid närvarande teet serverades i fågeltornet och dracks med våra medhavda kebabmackor.

Utöver rovfåglar lockas även mängder av kaspiska trutar och en del finkar och sparvar hit.

VÅR LOKALA AGENT i landet hade efter mycket slit ordnat fram ett så kallat hemmaboende cirka en halvtimmes bilfärd nordväst om Besh Barmag. Byn heter Qala Alty och ligger cirka 1 000 meter över havet.

Det var en mycket charmig men samtidigt fattig by som vi hamnade i. Vi bodde enkelt i små rum uppvärmda av vedkaminer. De tre väldigt snälla och hjälpsamma värdarna gjorde allt för att vi skulle trivas och det lyckades de med. Om kvällarna samlades vi för artgenomgång och snack om dagens alla upplevelser över mat och dryck.

De två sista nätterna spenderades i Baku. Häriifrån gjorde vi en dagsexkursion till nationalparken Shirvan tillsammans med tre azeriska naturvänner från Nature Friends Azerbaijan. Nationalparken består av drygt 54 000 hektar stäpplandskap. Shirvans stolthet kan sägas vara krävgasellen.

Den var nästan helt utrotad på 1990-talet men tack vare effektiva åtgärder är nu antalet i nationalparken uppe i ungefär 7 000 individer. Det är därmed den största populationen av arten i världen.

Strax efter ingången till parken breder buskmarker ut sig. En kort promenad här gav flera svarta frankoliner, jord-, horn- och minervaugglor.

Ett par av oss blev sedan skjutsade av självaste parkägaren, som iförd kavaj och finskor körde oss i sin Lada till den vassrika sjön, som på engelska heter Flamingo Lake. På vägen berättade han om djurlivet i Shirvan och pekade titt som tätt ut fåglar och gaseller ute på stäppen.

VID SJÖN FINNS både ett gömsle och ett fint fågeltorn. Då sjön till stor del består av vass kan man med fördel stå uppe i tornet och spana av de öppna vattenytorna samt invänta uppflog av fågel.

Krushuvad pelikan, större flamingo, 63 marmoränder, rödhuvade och vitögda dykänder, purpurhäger, purpurhönor och sumpvipor sågs här. Hela 240

FOTO: IVAN SJÖGREN

Vitgumpad buskskvätta av rasen *hemprichii*.

ägretthäger kunde räknas in mitt i sjön och bland dessa fanns även enstaka silkeshäger och ett par skedstorkar. Nära fågeltornet hade vi även en sen och mycket uppskattad adult hanne av rödfalk.

Det alltid närvarande teet serverades i fågeltornet och dracks tillsammans med våra medhavda kebabmackor.

När vi kände oss nöjda med nationalparken bestämde vi oss för att testa sjön Haji Gaboul som ligger cirka fem mil väster om Shirvan. Här hoppades vi på mycket änder och vadare, men när vi nådde sjön visade den sig vara helt uttorkad bortsett från en liten vattenyta i mitten. Då avståndet var stort bestämde vi oss för att gå ut på den torrlagda sjöbottnen. När vi gått så långt vi vågade på det ej så fasta underlaget stod vi inför resans största överraskning. Bland änder, vadare och vitfågel fanns nämligen en 1K tretåig mås. Mitt på en uttorkad insjö i Azerbajdzjan! Det visade sig endast finnas två tidigare fynd av arten i landet, båda från Kaspiska havet.

Dagen som var vår sista i Azerbajdzjan för den här gången avslutades med en väldigt trevlig och god middag i Baku tillsammans med flera azeriska naturvänner för att diskutera framtida samarbeten länderna emellan. Gnistan till ännu en resa hit tändes då vi alla mer än gärna återvänder till detta dåligt utforskade skådarland! I så fall blir det tidigare på hösten då artutbudet är ett annat och temperaturerna högre, vilket tillåter tältning på stäppen vid Besh Barmag.

FOTO: EMIL LUNDAHL

ATT STÅ PÅ en azerisk stäpp och njuta av sträcket som väller fram mot de kaukasiska bergen är något som fler skådare borde få uppleva, och tillsammans med landets varierande natur, stora artutbud och spännande kultur borde Azerbajdzjan stå på många svenskers önskelista! 41

Sträckande kalanderlärkor i massor.

FAKTA | Resa till Azerbajdzjan

Resa dit
Flyg till Baku oväntat billigt. Man flyger till exempel via Istanbul med Turkish Airlines för under 3 000 kronor eller med Austrian via Wien. Turistvisum och Letter of invitation krävs, vilket i dagsläget kostar cirka 800 kronor.

Resa i landet
Turismen är blygsam och begränsat utvecklad men har växt under de senaste åren. Dock är mycket fokuserat på Baku med omnejd, på dagsutflykter och är ofta riktat till väl bemedlade. Ute på landsbygden, där de stora upplevelserna och skådningen väntar, pratar få engelska och som besökare förväntas man reda sig själv

Småtrappar.

eller ha en resebyrå bakom sig och allt arrangerat i förväg. Hyrbil/-jeep är lätt att ordna från Baku, och trafiken utanför huvudstaden är lugn och rätt begränsad. Vägstandarden går från lysande till horribel. Fyrhjulsdrift är nästan ett måste för skådaren.

Kostnadsläge
En natt på hotell i Baku kostar 200–2 000 kronor, en natt på hotell/pensionat i

FOTO: AUGUST THOMASSON

mindre samhällen 100–400 kronor. En charmig variant är homestay hos familjer som tar emot turister (finns bland annat i bergsbyarna i Kaukasus); räkna med cirka 200 kronor per natt med helpension. Tältning är möjligt i flera naturområden. En enkel måltid i Baku kostar 40–50 kronor, på landsbygden 15–20 kronor. Det finns billiga supermarkets och bensinen är också billig, 7–8 kronor per liter.

